

Mwingiliano na Uamilifu wake katika Ujifunzaji wa Lugha ya Pili

Arnold B. G. Msigwa
Chuo Kikuu cha Dar es Salaam

Ikisiri

Makala hii inahusu mwingiliano¹ na uamilifu wake katika kujifunza lugha ya pili (kuanzia sasa Lg2). Kwa muda mrefu sasa, suala la “mwingiliano” na uamilifu wake katika kujifunza Lg2 limeleta mjadala mkubwa miongoni mwa wanaisimu na walimu wa lugha. Kundi moja linaona mwingiliano wa mjifunzaji lugha na lugha yenyewe huchochea umuduji wa lugha ilhali kundi jingine likiona kinyume chake. Makala hii, kwa kutumia dhana ya ingizo na ufafanuzi wa Nadhariatete ya Mwingiliano, inajadili na kuonesha kuwa ingizo na mabadiliko ya mwingiliano vinasaidia kujifunza kupata umilisi wa Lg2. Makala imetumia uchunguzi kifani wa wajifunzaji wa Kiswahili katika Chuo Kikuu cha Ualimu cha Ecole Normale Superieriole (kuanzia sasa ENS) cha nchini Burundi. Matokeo ya uchunguzi yanaonesha kuwa idadi kubwa ya wajifunzaji lugha ya Kiswahili katika ENS wanaona kuwa mwingiliano ni kipengele muhimu katika kufanikisha umuduji wa Lg2. Matokeo yanaonesha zaidi kuwa mwingiliano hutoa fursa kwa wajifunzaji kufanya mazoezi ya lugha, kukuza ubunifu na kutoa fursa chanya za kujieleza na kujirekebisha. Kwa kutumia matokeo jarabati, mapitio ya maandiko na tajiriba ya wajifunzaji Lg2, makala hii imeona kuwa ni muhimu kwa wajifunzaji wa Lg2 na Kiswahili kwa upekee wake kuwa na mwingiliano na lugha wanayojifunza ili kuwawezesha kupata ingizo na hatimaye umilisi. Aidha, makala hii inapendekeza uchunguzi mwingine ufanyike ili kuchunguza jinsi ya kuchochea mwingiliano hasa katika mazingira ya darasani utakaochoea umuduji na umilisi wa Lg2.

1.0 Utangulizi

Makala hii imelenga kuchanganua mwingiliano na uamilifu wake katika kujifunza Lg2. Uchunguzi umefanywa kwa kujiegemeza katika Kiunzi cha Nadhariatete ya Mwingiliano² (Long, 1996:451) kinachoeleza kuwa mazungumzo jumuishi yanafanikisha umuduji wa Lg2 kwa sababu yanaunganisha ingizo (yaani kitu ambacho mjifunzaji wa lugha anasoma au kusikia). Pia, yanasaidia katika uwezo wa

---

¹ Katika makala hii limetumika kurejelea neno la Kiingereza “*interaction*” kama linavyorejelea katika taaluma ya kujifunza lugha.

² Ni tafsiri ya *Interactional Hypothesis* kama ilivyopendekeza wa Long (1996).

ndani wa mjifunzaji Lg2 wa kuchagua vitu vichache vya kutilia mkazo wakati anapojifunza lugha na kutoa matokeo thabiti (kitu anachozalisha mjifunzaji) katika hali ya uzalifu. Dhana ya uzalifu inatumika kumaanisha kiwango cha mjifunzaji wa Lg2 kuibua maingizo anuwai kutegemea na muktadha wa mwingiliano. Kadiri mjifunzaji wa Lg2 anavyoingiliana au kuchangamana na mazingira ambamo lugha anayojifunza inatumika, ndipo uwezo wake wa kujiibulia ingizo unavyozidi kuwa mkubwa zaidi. Kwa mujibu wa Pica (1994), Long (1996) na Gass (1997), mwingiliano humpatia fursa mjifunzaji lugha kupokea ingizotambuzi³ na mrejesho wa kile anachojifunza. Kadhalika, mwingiliano huwapatia wajifunzaji mabadiliko ya mifumo ya kiisimu ya lugha tokeo ya mjifunzaji, yaani mjifunzaji Lg2 hubadilika katika namna ya kusema, kusikiliza na kusoma (Swain, 1995).

Utafiti huu umetumia Nadharia ya Mwingiliano na Uamilifu wake katika kujifunza Lg2. Kama ilivyodokezwa hapo awali, tafiti kuhusu mwingiliano na uamilifu wake katika kujifunza lugha zimewavutia watafiti wengi wenye raghba na ujifunzaji wa Lg2 katika miongo miwili iliyopita. Tafiti hizi nyingi zilijielekeza zaidi katika kutathmini methodolojia zinazotumika katika kufundisha Lg2 na jinsi zinavyochochea mwingiliano na nafasi yake katika kumudu Lg2. Makala hii ni sehemu mojawapo ya kuitikia mwelekeo huo wa kiutafiti. Makala imegawanyika katika sehemu kuu tano: sehemu ya kwanza ni utangulizi; sehemu ya pili inahusu mitazamo ya kinadharia na maoni ya wataalumu kuhusu mwingiliano na uhusiano wa uibukaji wa ingizo. Sehemu ya tatu inaelezea mbinu za utafiti; sehemu ya nne inawasilisha matokeo ya utafiti na sehemu ya tano ni hitimisho la makala.

2.0 Dhana ya Ingizo katika Kuamili Lg2

Katika taaluma ya ujifunzaji wa Lg2, nafasi au mchango wa ingizo umechukuliwa kwa umuhimu mkubwa na kwa kipekee kabisa. Kwa mfano, Gass (1997) anabainisha kuwa ujifunzaji wa Lg2 hauwezi kuwa na tija bila ya ingizo. Hoja hii inaungwa mkono na tafiti mbalimbali zinazohusiana na masuala ya uamiliaji na ufundishaji wa Lg2. Kuhusu maana ya ingizo, Gass anasema kuwa ni lugha ambayo mjifunzaji anachangamanishwa nayo. Kwa muktadha huu, dhana ya ingizo inarejelea taarifa mpya za kiisimu azipatazo mjifunzaji wa Lg2 ambazo zinaweza kuwa katika mfumo wa maandishi, mazungumzo, hali ya alama au za kutazama. Krashen (1982), kwa upande wake, anaeleza kuwa ingizo ni jumla ya mambo yote yanayomzunguka mjifunzaji wa Lg2 yanayohusisha utumizi wa milango ya fahamu (yaani kusikia, kuona, kuhisi, kunusa na kuonja) ambayo kwa kiasi kikubwa humsaidia kuboresha uwezo wake wa kutumia lugha anayojifunza. Hivyo,

---

³ Ni tafsiri ya *Comprehensive Input* kama ilivyopendekezwa na Krashen (1985).

mwingiliano katika kujifunza Lg2 unazingatia zaidi jinsi mjifunzaji wa Lg2 anavyochangamanishwa na lugha na wanalugha wenyewe kiasi cha kumwezesha kutumia milango ya fahamu kung'amua mitindo mbalimbali ya lugha anayojifunza, kupata msamiati mpya na kung'amua kanuni anuwai za kiisimu. Mwingiliano huu humzamisha mjifunzaji wa Lg2 katika muktadha asilia ambamo lugha husika inatumika. Katika kuingiliana huko na lugha na wanalugha, mjifunzaji hujifunza vitu mbalimbali huku akisaidiwa na wazawa wa lugha hiyo. Suala kubwa lililowashughulisha wanaisimu wa uamiliji Lg2 ni jinsi wajifunzaji wa Lg2 wanavyochakata ingizo walipatalo wakati wa kusikiliza au kusoma.

2.1 Mtazamo wa Nadharia za Kuamili Lg2 kuhusu Mwingiliano na Uamilifu wake

Kimapokeo, nadharia za kujifunza Lg2 zimekuwa zikijitofautisha katika sura kuu mbili: zenye mwelekeo wa mwingiliano na uasilia mtawalia. Wana-uingiliano huona kuwa kanuni zinazotawala ujifunzaji lugha ni zile zinazohusisha shughuli za kiutamaduni, kwa kuona, kushiriki na kutenda kwa njia ya lugha. Kupitia shughuli hizo kama vile ngoma, sherehe na ununuzi wa vitu sokoni, wajifunzaji lugha hujifunza lugha husika kwa kuchangamana na watu wengine. Wana-uasili, kwa upande mwingine wanaona kuwa uwezo wa kujua lugha ni wa kuzaliwa nao, yaani uwezo wa kutengeneza sentensi sahili bila kuwa na mafunzo rasmi darasani. Hii ina maana kuwa wana-uingiliano wanaamini kuwa mazingira ni nyenzo muhimu katika kujifunza Lg2, wakati wana-uasili wanaamini katika uwezo wa kuzaliwa kama msingi thabiti wa kumudu lugha; kwamba mtu huzaliwa na uwezo wa kuamili lugha uliomo katika ubongo. Uwezo huu upo katika Kifaa cha Uamili Lugha (kuanzia sasa KIULU). Kwa mujibu wa Chomsky (1957) kifaa hiki kipo kwenye ubongo, na ni sehemu ya makuzi na utambuzi wa mwanadamu kilugha. Kadiri mwanadamu anavyokua na kuongezeka kimo na akili, ndivyo uwezo wa kifaa hiki wa kung'amua lugha unavyoongezeka pia. Chomsky anafafanua zaidi kuwa kifaa hiki hufanya kazi vizuri zaidi kabla ya mtu kubalehe. Anahitimisha kuwa uwezo wa kifaa hiki kung'amua lugha hufifia baada ya balehe kutokana na sababu mbalimbali kama vile saikolojia ya mtu, hofu, wasiwasi pamoja na msongo wa mawazo. Hivyo, mwingiliano na KIULU vinategemea mazingira na hali ya mjifunzaji kwa wakati husika.

Ni muhimu ieleweke wazi kuwa kuhusiana na ujifunzaji wa Lg2, wana-uingiliano wengi waliathiriwa zaidi na misingi ya Vygotsky katika miaka ya 1970. Kulingana na Vygotsky (1978), mwingiliano wa kijamii huchangia sehemu muhimu katika mchakato wa kujifunza lugha. Hapa anarejea taasisi za kijamii kama vile dini, shule, siasa na uchumi. Anapendekeza kitu anachokiita Sehemu ya Makutano

ya Maendeleo⁴ (SMM), ambayo wajifunzaji hujifunza lugha mpya kupitia mwingiliano na kurekebishana. Wana-uasilia, kama vile Krashen (1985), kwa upande mwingine, wanachukulia kwamba michakato hiyo asili iliyomo ndani ya akili hufanya kazi vizuri zaidi ikiwa tu kutakuwa na upatikanaji wa ingizotambuzi litakalosababisha umilisi wa lugha; na kwamba hilo ingizotambuzi litaweza kupatikana tu ikiwa kutakuwapo na mwingiliano wa mjifunzaji lugha na lugha anayojifunza. Krashen anaeleza suala la ingizo katika makala yake aliyoyaita ‘Nadhariatete ya Ingizo 1985’. Maelezo haya ya Krashen ni upanuzi wa mtazamo wa Chomsky wa KIULU. Kama ilivyoelezwa hapo awali, KIULU ni Kifaa cha Upataji Lugha ambacho kipo kwenye ubongo wa mtu. Kwa maneno mengine, KIULU ni uwezo binafsi alionao mtu wa kuweza kujifunza na kumudu lugha yoyote iwayo ikiwamo Lg2. Tangu wakati huo, kumeibuka nadharia nyingi kama vile Nadharia ya Uchakataji Ingizo kwa Watu Wazima, Nadharia ya Uchakatikaji wa Ingizo, Nadharia ya Ingizo, Uathiriano na Tokeo katika Ujifunzaji wa Lg2 na Nadharia ya Uamiliji Ujuzi zilizoathiriwa na mawazo haya ya ingizo ya Krashen.

Ingawa kimtazamo Krashen na Vygotsky wanaweza kuwekwa katika kategoria tofauti, kimatumizi, nadharia zao katika kujifunza Lg2 zinafanana katika baadhi ya vitu. Mathalani, kulingana na Nadhariatete ya Ingizo ya Krashen, ujifunzaji lugha hufanyika vizuri zaidi pale ambapo mjifunzaji wa Lg2 anachangamana na lugha lengwa katika muktadha halisi wa matumizi. Hapo, mjifunzaji huzamishwa katika asili ya wazungumzaji wazawa wa lugha na mazingira yenye rutuba ya ingizotambuzi katika lugha lengwa. Katika hali hiyo ya uzamishwaji, mjifunzaji lugha hung’amua vitu anuwai vya kiisimu na kiutamaduni vya lugha anayojifunza. Hata hivyo, ili ujifunzaji lugha utokee, inatakiwa ingizo alipatalo liwe juu kidogo ya kiwango cha kiisimu alichonacho mjifunzaji lugha kwa wakati huo.

Aidha, wote wawili Krashen na Vygotsky wameweka msisitizo katika uamilifu wa mwingiliano katika kujifunza Lg2. Long (1980), miongoni mwa wanaulingiliano, anaamini kuhusu umuhimu wa ingizotambuzi. Nadharia yake ya Uingiliano inatilia mkazo katika ingizotambuzi kama nyenzo muhimu katika uamiliji wa Lg2. Hata hivyo, Long anasisitiza katika ingizoshirikishi⁵ kuwa ni muhimu zaidi katika kujifunza Lg2 kuliko ingizo-lisiloshirikishi⁶.

Ellis (1994), kwa upande fulani, anadokeza kwamba, mbali na umuhimu wa ingizotambuzi, kitu kingine muhimu kinachosisitizwa na Long (1980) ni msisitizo

⁴ Ni tafsiri ya kirai *Zone of Proximal Development (ZPD)* iliyopendekezwa na Vygotsky (1978).

⁵ Ni tafsiri ya kirai cha Kiingereza *Interactive Input* (1980).

⁶ Ni tafsiri ya kirai cha Kiingereza *Non-Interactive Input* (1980).

katika umuhimu wa mabadiliko katika mwingiliano pamoja na ukubalifu wa ubadilikaji wa maana pale tatizo la kimawasiliano linapoibuka. Mjifunzaji wa Lg2 anapochangamana na jamii ya lugha anayojifunza, kuna uwezekano wa kuibuka tatizo fulani la kimawasiliano kutokana na uelewa mdogo wa mjifunzaji dhidi ya lugha anayojifunza. Mjifunzaji lugha na wanalugha, kila mmoja hushuka ili kujaribu kumwelewa mzungumzaji mwingine anasema nini. Wakishaelewana, hiyo maana waliyokubaliana nayo ndiyo huwa msingi wa mawasiliano yao.

Tofauti kubwa kati ya nadharia za kujifunza Lg2 za wana-uingiliano na wana-uasili ni kwamba wataalamu kama vile Krashen wanasisitiza uibuji wa ingizotambuzi la lugha lengwa ambayo ni ingizo la moja kwa moja, yaani mjifunzaji lugha azamishwe katika lugha bila kufundishwa lugha husika tofauti na wana-uingiliano wengine ambao husisitiza nafasi ya mwalimu (mazungumzo ya watu wawili) katika lugha lengwa (Ariza na Hancock, 2003). Kwa kiasi kikubwa, wana-uingiliano wengi wanakubaliana na Krashen kuwa ingizotambuzi ni elementi muhimu katika mchakato wa ujifunzaji wa Lg2, lakini msigano upo katika namna gani ya kulifanya ingizo liwe ingizotambuzi. Tofauti nyingine ipo katika matumizi ya dhana, kujifunza lugha na kuamili lugha. Krashen anatofutisha ujifunzaji lugha na uamiliji lugha. Anadai kuwa uamiliji lugha ni mchakato wa ung'amuzibwete unaofanyika zaidi kwa watoto wadogo wanapoamili lugha kutoka kwa wazazi. Hivyo, hata watu wazima wanapojifunza Lg2, kuna michakato mingine ni ya king'amuzibwete. Kujifunza lugha ni mchakato wa kiutambuzi unaofanywa na watu wazima wajifunzao Lg2 kwa hiari yao wenyewe. Aghalabu watu hawa huwa na malengo maalumu ya kujifunza lugha hiyo ya pili kama vile kupata ajira na kusafiri ng'ambo. Katika makala hii, tunajikita zaidi katika Nadhariatete ya Mwingiliano iliyopendekezwa na Long (1980) kwa kubainisha madai makuu ya nadhariatete hii, kisha kulinganisha na mitazamo mingine shindani kuhusiana na ujifunzaji wa Lg2.

2.2 Ufafanuzi wa Ingizo na Nadhariatete ya Mwingiliano

Katika mkabala wa mwingiliano, suala la ingizo na ujifunzaji wa Lg2 lilipendekezwa na Long (1981), ambapo ingizo limefasiliwa kuwa ni maumbo ya kiisimu kama vile mofimu, maneno au mazungumzo/uneni, mfululizo wa mazungumzo yatolewayo na kuelekezwa kwa asiye mzawa wa lugha, yaani mjifunzaji wa Lg2. Kwingineko, ingizo hurejelewa kama lugha inayofichuliwa (*exposed to*) kwa mjifunzaji wa Lg2 katika muktadha wa mawasiliano kwa njia ya kusoma, kusikiliza au kama ni lugha ya alama kutoka katika lugha ya kuona (*visual language*). Hii ina maana kwamba ingizo ni ile lugha ambayo mjifunzaji anadhihirishwa kwayo kwa namna mbalimbali. Kwa mujibu wa Gass na Mackey (2015), ingizo ni lugha ambayo mjifunzaji lugha hukutana nayo katika uga au muktadha wa kimawasiliano kama vile kusikiliza, kusoma, kutazama ishara

mbalimbali ikiwa ni lugha ya ishara. Aidha, Gass (2010) anafasili dhana ya ingizo kuwa ni lugha ambayo mjifunzaji anachangamanishwa nayo. Istilahi ingizo inarejelea taarifa za kiisimu azipatazo mjifunzaji Lg2 au ya kigeni ambazo zinaweza kuwa katika mfumo wa maandishi, mazungumzo, alama au za kutazama. Ingizo ni jumla ya mambo yote yanayomzunguka mjifunzaji Lg2 ambayo humsaidia kuboresha uwezo wake wa kutumia Lg2. Krashen (1981) anasema kuwa mjifunzaji lugha anatomia milango ya fahamu katika kutekeleza dhima anuwai wakati wa kujifunza Lg2, mathalani, kuona, kusikia, na kuongea. Hivyo, ingizo jipya ni muhimu katika kuwezesha kumudu Lg2. Ingizo huchochewa sana na mazingira halisi ya mjifunzaji lugha. Aidha, uchanganuzi wa uingiliano maana yake ni kueleza uamilifu wa maumbo hayo katika mazungumzo au kilongo (Long, 1981). Hata hivyo, Long anatetea utofauti huu kwa misingi kwamba, wakati wa uingiliano katika ingizo la Lg2, kunaweza kufanyika marekebicho ya aina fulani katika maumbo ya kiisimu kama vile kudondosha mofimu zinazoashiria wakati na kuongeza mofimu za hali. Long (1981, 1983) anaonesha kwamba wazawa hufanya marekebicho ya ingizo la Lg2 kadiri mjifunzaji wa Lg2 anavyoingiliana na lugha lengwa na wanajamii wa lugha husika kwa ama kuongeza baadhi ya maumbo ya kiisimu au kuondoa. Kuhusu ujifunzaji wa Lg2, ingizo na Nadhariatete ya Mwingiliano kwa pamoja, vinabainisha umuhimu wa ingizotambuzi kama ilivyofafanuliwa katika Nadhariatete Ingizo ya Krashen katika kuwezesha umilisi wa Lg2 na mchango wa marekebicho katika maumbo ya kiisimu kama ilivyoielezwa na Long katika Nadhariatete ya Uingiliano. Long anaonesha kuwa marekebicho hayo na makubaliano kati ya mjifunzaji wa Lg2 na wanalugha wazawa ndiyo husaidia kuelewa lugha, hivyo, kupata ingizo. Hoja ya Long ni kuwa licha ya ingizo kuwa muhimu, ingizo hilo huwa halibaki ghafi muda wote. Huchakatwa kwa pande mbili zinazohusika kukubaliana kila mmoja kuondoka katika nafasi yake na kushuka chini ili kumwelewa mwenzake kile anachokitoa kinamaanisha nini. Tutumie mfano wa mtoto mdogo anayeanza kujaribu kuzungumza na mama yake. Mtoto hujaribu kusema kile anachofikiria kipo sahihi, lakini mama hugundua kuwa kile kinachosemwa na mtoto hakipo sahihi, lakini huelewa kisemwacho na mtoto huyo. Hivyo, mama hushuka na kukubaliana na mtoto anachosema na yeye kuanza kuzungumza kama mtoto. Hali hii ndiyo inayorejelewa na Nadhariatete ya Mwingiliano kama makubaliano ya pande mbili.

2.3 Nadhariatete ya Mwingiliano

Nadhariatete ya Mwingiliano inaeleza kuwa mwingiliano unawezesha Ujifunzaji wa Lg2 (UJILG2) kwa sababu ya majadiliano na marekebicho ya kiisimu yanayotokea katika vilongo mbalimbali na kumsaidia mjifunzaji wa Lg2 kupata ingizotambuzi.

Kama ilivyodokezwa hapo juu, mkabala huu uliasisiwa na Long (1981), ambapo lengo lake lilikuwa kujumuisha mikabala mikuu miwili katika UJILG2. Hatch (1978) anaafiki umuhimu wa majadiliano katika maendeleo ya kisarufi ya mjifunzaji lugha. Anasema kuwa marekebisho anayoeleza Long (*keshatajwa*) hutokea katika vilongo mbalimbali vya majadiliano ambavyo mjifunzaji wa Lg2 anachangamanishwa navyo kama vile sokoni, migahawani na katika vyombo vya usafiri.

Aidha, nadharia nyingine inayotaribu kufafanua mchakato wa kujifunza Lg2 ulivyo na jinsi unavyotakikana kuwa ni nadharia yenye mwelekeo wa kiutambuzi ya Krashen (1985). Hii ni Nadhariatete Ingizo inayosisitiza mchango wa ingizo la kiisimu la lugha lengwa. Katika nadhariatete hiyo, Krashen anaweka mkazo mkubwa katika kupatikana kwa ingizo la kutosha la lugha lengwa, yaani ili uamiliji wa Lg2 uweze kufanikiwa, kwa maana ya mjifunzaji lugha kuweza kupata umilisi wa kimawasiliano, ingizo ni kitu muhimu sana. Krashen anafafanua nadhariatete hii kwa kutumia kanuni ya “i+1”. Kwa maana hii, “i” ni maarifa ya awali aliyonayo mjifunzaji wa Lg2, wakati “1” ni maarifa mapya ya kiwango cha juu kidogo anayopata mjifunzaji wa Lg2 kutokana mwingiliano. Kama ilivyodokezwa hapa, ingizo hilo lazima liwe la kiwango cha juu kidogo kuliko uwezo alionao mjifunzaji wa Lg2. Hata hivyo, Krashen anaona umuhimu wa masuala ya muktadha wa kijamii kama vile majadiliano katika kuibua ingizo la kiisimu kwa mjifunzaji kwa kutumia athari hisivu kama vile hofu, wasiwasi, msongo wa mawazo n.k. Allwright (1995), akiunga mkono wazo la Krashen (*keshatajwa*) kuhusu masuala ya muktadha wa kijamii na UJILG2, anasema, “...muktadha wa mwingiliano wa kijamii ndiyo huamua ni maarifa gani yaingie katika ubongo wa mjifunzaji kwa njia ya athari hisivu” (katika Gass, 2002:174). Dondoo hili linadokeza jambo muhimu kuwa kitu kinachofanya ingizo kuwa ingizotambuzi ni mwingiliano uliorekebishwa, au makubaliano ya maana. Katika Nadhariatete Ingizo, ingizotambuzi lenyewe linajitoshesha, wakati Long anaona kuwa kitu muhimu katika mchakato wa uamiliji lugha si ingizo tu bali ni ingizo lililorekebishwa baada ya mjifunzaji kuchangamana nalo na jinsi wazungumzaji lugha wengine wanavyochangamana na mjifunzaji. Dokezo la Long ni muhimu kwa maana kwamba mjifunzaji wa Lg2 huwa tu katika mazingira ya kijamii yenye uwezekano wa kuibua ingizo kama Krashen anavyoeleza, hakusaidii kupatikana kwa ingizotambuzi kwa mjifunzaji. Kitu kitakachowezesha kupatikana kwa ingizotambuzi ni wanajamii wanaomzunguka mjifunzaji wa Lg2 kuwa tayari kushirikiana naye, kumsaidia na kuwa tayari kushuka katika kiwango cha chini cha mjifunzaji lugha huyo.

Ingizotambuzi hukuza uamiliji lugha, na hivyo, mwingiliano uliobadilishwa kiasi tu, hukuza uamiliji pia (Lightbown na Spada, 1993:30). Long anaamini kwamba maana ikishaafikiwa, uhifadhi wa ingizo huongezeka moja kwa moja.

Aidha, ingizo likiongezeka, mjifunzaji huanza kufuatilia vipengele vya kiisimu vinavyotokea kimyakimya. Kutokana na hilo, Carroll (2000:29) anafupisha Nadhariatete ya Mwingiliano kama ifuatavyo: Mosi, mrejesho unaotolewa na mwingiliano huvuta umakini wa mjifunzaji lugha ili kuweza kutofautisha kati ya ingizo na tokeo alitoalo. Pili, makubaliano kuhusu maana yanayofanywa kati ya mjifunzaji lugha na wazawa husababisha mwingiliano ambao hujumuisha marekebisho mbalimbali ambayo wazungumzaji wazawa au wazungumzaji wengine hufanya ili kufanya maingizo yao yaeleweke kwa mjifunzaji. Makubaliano haya huhusu kupunguza kwa makusudi jinsi ya usemaji ili mjifunzaji aweze kuelewa. Marekebisho hayo ya usemaji au ukubalianaji wa maana hutofautiana kutoka kwa mzawa mmoja hadi mwingine kama vile mtindo wa usemaji, vilongo vya usemaji, muktadha wa kijamii na muktadha wa kitamaduni. Mabadiliko haya pia yanaweza kuhusisha utoaji wa msamiati, tungo fupifupi, kufafanua zaidi, kurudiarudia kitu, kutoa mifano na kuonesha kivitendo.

Tuangualie mfano ufuatao wa mjifunzaji wa lugha ya Kiingereza, ambapo mjifunzaji anasaidiwa na mzawa wa lugha ya Kiingereza hadi mjifunzaji lugha hiyo anaelewa kile kilichokusudiwa. Katika mfano huu, mzungumzaji mzawa analazimika kufafanua semi zake hadi lugha ieleweke kwa mjifunzaji:

NS: there's just a couple of more things

NNS: a sorry! Couple?

NS: couple of more things in the room only just a couple

NNS: Couple? What does it mean couple?

Gas (2002: 174).

MZAWA: kuna vitu vingi zaidi

MJIFUNZAJI: samahani! Vingi?

MZAWA: vitu vingi zaidi kwenye chumba, vitu vingi tu

MJIFUNZAJI: Vingi? Vingi maana yake nini?

Gas (2002:174) (Tafsiri ni yetu)

Lengo la mzawa kutoa ufafanuzi wake na kurekebisha semo zake kama mfano hapo juu unavyoonesha, ni kufikia uwezo alionao mjifunzaji wa Lg2. Hivyo, Long anadai kuwa haya mabadiliko ya mtindo wa kusema yanayofanywa na mzawa ili kumwelevesha mjifunzaji Lg2 huweka uwazi zaidi, maana na uhusiano wa kisintaksia kwa mjifunzaji. Kwa hiyo, anapendekeza kwamba marekebisho ya jinsi ya kuchangamana vyaweza kuwa ni elementi muhimu zaidi katika kuwezesha upatikanaji wa ingizotambuzi kwa mjifunza Lg2.

3.0 Mbinu za Utafiti

Lengo kuu la utafiti huu lilikuwa kuchunguza Mwingiliano na Uamilifu wake katika kujifunza Lg2 na jinsi ya kukuza mwingiliano huo katika mazingira ya kujifunzia lugha husika. Uchunguzi ulifanyika katika ENS kilichopo katika jiji la Bujumbura nchini Burundi. Sampuli ya watoataarifa ilikuwa ni wajifunzaji wa Kiswahili 13 waliogawika katika jinsi mbili: wanawake 03 ambao ni sawa na 23.08% na wanaume 10 ambao ni sawa na 76.92%. Sampuli hii ni ya wajifunzaji wa Kiswahili katika ngazi ya Umahiri. Umri wa wajifunzaji lugha hawa ulikuwa ni kati ya miaka 24 na 40. Umri wa wastani ulikuwa ni miaka ishirini na tatu (23). Uchunguzi huu ulitumia mbinu ya usampulishaji lengwa, ambapo washiriki waliohitajika kushiriki utafiti walikuwa ni wajifunzaji wa Kiswahili katika ngazi ya Umahiri. Kundi hili lilifikiriwa kutumika katika uchunguzi wetu kwa sababu, kwa mujibu wa mapokeo simulizi, hili ndilo kundi la kwanza la wajifunzaji wa Kiswahili katika ngazi hii nchini Burundi.

Mbinu za kukusanya data zilizotumika zilikuwa ni hojaji zilizogawika katika sehemu kuu tatu. Sehemu ya kwanza ya hojaji ililenga kupata taarifa binafsi za watoataarifa kama vile umri wao, jinsi, shahada wanayosoma na mwaka wanaosoma katika chuo. Sehemu ya pili ya hojaji ilikuwa ni ya kiuchunguzi. Aidha, sehemu ya tatu ya hojaji ilikuwa ni tathmini ya watoataarifa kuhusu vyanzo vinavyochangia mwingiliano na matokeo yake katika uamiliji wa Lg2. Maswali matatu yalikusika ili kufikia malengo ya utafiti huu ambayo ni:

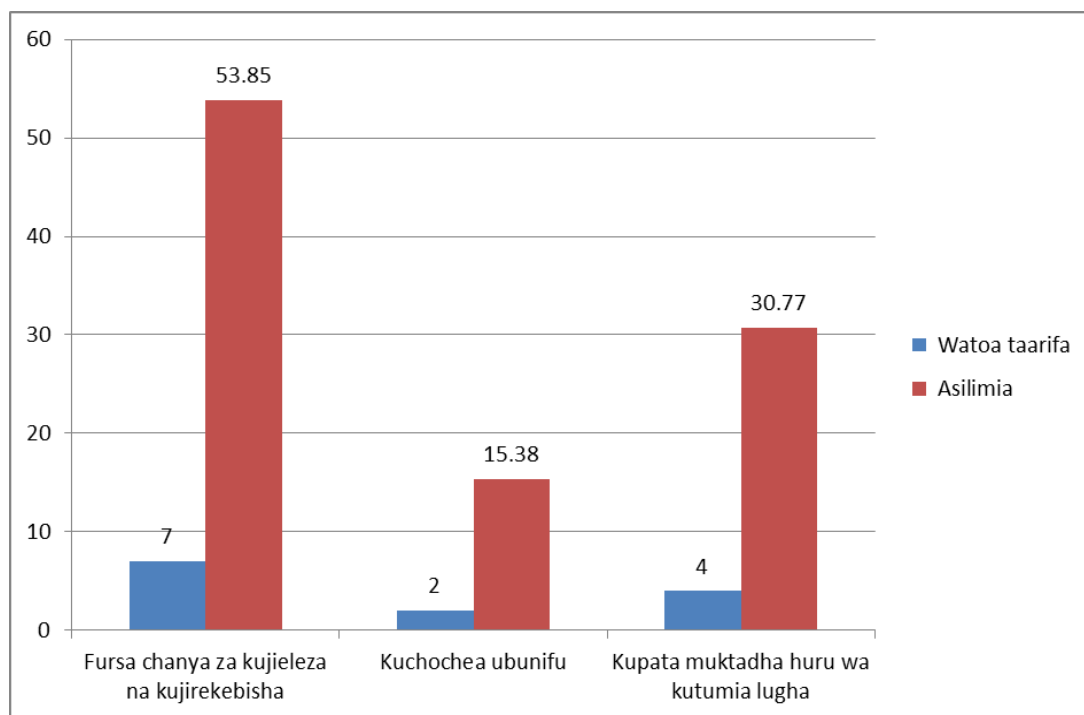
- i. Je, unafikiri mwingiliano wa mjifunzaji lugha na wanalugha una uhusiano na ujifunzaji wa lugha ya Kiswahili? Kwa vipi?
- ii. Unadhani ni aina gani ya mwingiliano unawezesha ujifunzaji wa Lugha ya Kiswahili hapa Bujumbura?
- iii. Kwa maoni yako, je, mwingiliano una mchango gani chanya katika suala la ujifunzaji wa lugha ya Kiswahili?

4.0 Uchanganuzi wa Data

Swali la kwanza lilikuwa ni kupata maoni tu kutoka kwa watoataarifa ikiwa wanaona mwingiliano wa mjifunzaji lugha na wanalugha yanahusiana na ujifunzaji wa Lg2. Kutokana na swali hilo, ilibainika kuwa mwingiliano na uamilifu wa mjifunzaji lugha ni vitu muhimu. Watoataarifa ambao ni wanafunzi wa shahada ya Umahiri wa Kiswahili-Kirundi wanaosoma katika Chuo Kikuu cha Ualimu cha ENS walieleza kuwa mjifunzaji lugha anapopata fursa ya kuingiliana na wanalugha hupata ingizo la lugha, kama vile kupata msamiati, maana na miundo mipya lugha. Walibainisha maeneo ambayo ukienda na kuchangamana na wanalugha unapata msamiati wa lugha ya Kiswahili na utamaduni wake kuwa ni maeneo ya Bwiza na Kamenge, jijini Bujumbura. Kwa mujibu wa watoataarifa na jamii pana ya

Warundi, haya ndiyo maeneo yanayojulikana kuwa ya *Waswahili*. Kwa maana kwamba, kuna wazungumzaji wengi wa lugha ya Kiswahili. Hivyo, ukitaka kujifunza lugha ya Kiswahili kwa kutumia mbinu ya mwingiliano na jamii, basi haya ndiyo maeneo mwafaka jijini Bujumbura. Mtafiti alitembelea maeneo hayo na kuona makundi ya watu wanaozungumza Kiswahili kwa wingi tofauti na maeneo mengine ya jiji la Bujumbura. Aidha, walieleza kwamba vipengele ambavyo vinaweza kuathiriwa na mwingiliano huo ni mazingira wezeshi, miundo na urekebishaji wa mazungumzo. Watoataarifa walieleza kwamba mwingiliano huhusiana na ujifunzaji wa Lg2. Jambo muhimu zaidi ni hali ya mwingiliano ambao huchochea maendeleo ya lugha, yaani ushiriki wa mjifunzaji lugha katika shughuli mbalimbali za jamii. Watoataarifa walibainisha mchango wa mwingiliano kama Kielelezo Na. 1 kinavyoonesha:

Kielelezo Na. 1: Mwingiliano na Uamilifu wake katika Ujifunzaji wa Lg2

Chanzo: Utafiti ENS (Juni - Septemba, 2019)

Kama Kielelezo kinavyoonesha, watoataarifa 7 ambao ni sawa na 53.85% walisema mwingiliano unatoa fursa chanya za kujieleza na kurekebisha maana. Mwingiliano hutoa nafasi na uhuru wa mjifunzaji wa Lg2 kupata nafasi ya kubuni maana na kurekebisha miundo ya lugha asiyojua. Aidha, watoataarifa 4 ambao ni sawa na 30.77% wanaona mwingiliano ni muktadha huru zaidi ambao unawawezesha kutumia lugha wanayojifunza katika mawanda mapana. Watoataarifa 2 sawa na 15.38% walisema mwingiliano unachochea ubunifu kuhusu lugha. Mwingiliano unawapa nafasi (muktadha) wa kuweza kudadisi zaidi jinsi lugha inavyotumika tofauti na uwezo walionao. Hili kundi la mwisho linaona mjifunzaji wa Lg2 kuendelea kuchangamana na wazawa wa lugha katika miktadha tofauti humpa udadisi, na hivyo, kugundua jinsi lugha inavyotumika zaidi. Swali la pili liliuliza: “Unadhani ni aina gani ya mwingiliano unawezesha ujifunzaji wa Lg2?” Watoataarifa ambao ni wanafunzi wa shahada ya Umahiri katika Chuo Kikuu cha Ualimu ENS nchini Burundi wanaonesha kuwa mwingiliano na lugha unayojifunza ni muhimu katika kuwezesha kumudu lugha ya Kiswahili. Matokeo yanaonesha kuwa mwingiliano unakuza ujifunzaji wa Lg2 kwa kufanya mambo makuu matatu: utoaji wa ingizo (ujimwagaji), uzalishaji (tokeo) na mrejesho. Katika ingizo, mwingiliano humpa mjifunzaji fursa ya kuchangamana na lugha katika miktadha tofautitofati, kama vile sokoni, dukani na katika sehemu za burudani. Kwa mfano, katika eneo la Bwiza kuna ngoma mbalimbali za Waswahili ambazo ndizo huchezwa na kuimbwa kwa Kiswahili. Kuhusu uzalishaji, mjifunzaji lugha hupata fursa za kufanyia mazoezi, na katika mrejesho, mjifunzaji lugha hupata fursa za kusahihishwa na wazawa wa lugha husika. Kadhalika, unapoingiliana na wanalugha, unaweza kujisahihisha mwenyewe kwa kuwasikiliza wazawa wanavyotumia lugha, kwa maana kwamba wakati wa maongezi, wazungumzaji hurekebishana maana. Aidha, wazawa wanapozungumza na mjifunzaji wa lugha, hutoa mrejesho wa miundo ya ama moja kwa moja au isiyo ya moja kwa moja ikiwa ni pamoja na: kurekebisha usemi/tungo, kufafanua usemi/tungo ili ieleweke, kurudia semo na kubadili mada. Kufanya hivyo, hukuza ingizo, tokeo pamoja na mrejesho.

Swali la mwisho liliuliza: “Kwa maoni yako, je, mwingiliano una mchango gani chanya katika kukusaidia kujifunza Lg2?” Watoataarifa wote kumi na watatu walikiri dhahiri kuwa mwingiliano unachangia katika kujifunza na kuelewa Lg2. Matokeo ya watoataarifa kuhusu swali hili yanaonesha kuwa kuna uhusiano chanya kwa kurekebisha maana na msukumo wa usemaji kwa wajifunzaji Lg2. Walisema kwamba mwingiliano:

- i. Hukuza mawasiliano.
- ii. Humsaidia mjifunzaji lugha kutambua vitu mbalimbali asivyovijua kutokana na ingizo alipatalo na kile anachokitumia (tokeo).

- iii. Humsaidia mjifunzaji kupata mrejesho wa moja kwa moja na usio wa moja kwa moja kwa kutumia vielelezo thabiti.
- iv. Humsaidia mjifunzaji kutunza kumbukumbu za vitu anavyochangamana navyo au anavyoviona anapokuwa katika mazingira ya wanalugha.
- v. Humsaidia mjifunzaji lugha kupata msamiati mbalimbali wa lugha.
- vi. Ufafanuzi wa wazawa wa lugha humwezesha mjifunzaji Lg2 kurekebisha utumizi wake wa lugha.
- vii. Humsukuma mjifunzaji wa lugha kutoa matokeo bora zaidi yenye kuwa na athari za muda mrefu.

Kama data zinavyoonesha, hoja ya kwanza inaonesha kuwa mwingiliano hukuza uwezo wa mawasiliano wa wajifunzaji Lg2. Mjifunzaji Lg2 anapochangamana na jamii kwenye shughuli muhimu kama vile misiba, sokoni au katika ngoma; uwezo wake wa kuwasiliana unaongezeka, kwa sababu mjifunzaji Lg2 hupata msamiati tofauti tofauti katika maeneo hayo. Hoja ya pili, inahusiana na utambuzi wa vitu anuwai anavyokutana navyo mjifunzaji anapokuwa anaingiliana na wanajamii wengine, hali hii huongeza ingizo kwa mjifunzaji wa Lg2. Ni kupitia mwingiliano na wanajamii ndipo ingizo tambuzi huamiliwa na mjifunzaji Lg2. Aidha, hoja ya tatu inahusiana na msaada aupatao mjifunzaji wa Lg2 kutoka kwa jamii anaporekebishwa makosa yake. Hali hii ya msaada anaupata humsaidia mjifunzaji kuimarika zaidi kwenye lugha anayojifunza. Hoja ya nne imehusishwa zaidi na mbinu za kujifunza lugha ambapo mjifunzaji anapojifunza lugha kwa kutenda na kuona vitu halisi, basi inamuwia rahisi kutunza kumbukumbu za hayo aliyoyaona na kutenda akiwa uwandani. Katika hoja ya tano, mwingiliano humsaidia mjifunzaji wa Lg2 kupata msamiati mpya. Mwingiliano na wanajamii katika miktadha tofauti kama vile sokoni, nyumbani na katika sehemu za starehe, humwezesha mjifunzaji Lg2 kung'amua msamiati mpya na hivyo kukuza uwezo wa kuwasiliana kwa kutumia lugha anayojifunza. Kwa ujumla, mwingiliano una nafasi kubwa na ya pekee katika kumpatia mjifunzaji lugha ingizotambuzi. Mwingiliano unamwezesha mjifunzaji wa Lg2 kupata ingizo katika hali ya ung'amuzibwete. Mwingiliano huu unategemea jamii pokezi inavyomchukulia mjifunzaji lugha na utayari wao katika kumsaidia mjifunzaji huyu wa lugha.

5.0 Hitimisho

Matokeo ya uchunguzi huu yanaonesha kuwa mwingiliano unawapa wajifunzaji fursa za majadiliano, kuwahimiza kuanzisha mada zao wenyewe na kuwapa majukumu fulani ya kufanya. Aidha, mwingiliano ukihawilishwa au kufaraguzwa

darasani kwa jinsi inayofaa utafanya pia darasa kuwa lenye furaha na ubunifu. Kwa wajifunzaji Lg2 ambao hawako tayari kushiriki katika majadiliano, mwalimu anaweza kuwashirikisha kwa kuwauliza maswali au kuwaruhusu waseme kitu chochote wanachoweza. Matokeo yanaonesha zaidi jinsi mwingiliano unavyoweza kuleta matokeo chanya katika maendeleo ya Lg2 na kwamba tofauti binafsi za mjifunzaji zinatakiwa kushughulikiwa kwa hadhari kupitia makubaliano ya maana na miundo. Uelewa wetu wa masuala yanayohusu uchunguzi wa mwingiliano na maendeleo ya Lg2 unadokeza jambo moja kwamba: eneo hili litaendelea kutoa changamoto na vilevile kuibua mitazamo tofauti kuhusu mchango wa mwingiliano katika UJILG2. Hali hii inachagizwa na dhana kwamba lugha ni ishara ya ubunifu na uwezo wa kuendana na miundo ya lugha katika mazingira fulani. Kwa njia ya mwingiliano na mahusiano binafsi, matumizi ya ubunifu hufanya kazi kwa uzuri zaidi pale mjifunzaji wa lugha anaposhiriki katika majadiliano. Kwa hakika, ikiwa tunataka kusema ujifunzaji lugha ni wenye maana, basi lazima ufungamanishwe na mazungumzo na utendaji wa mjifunzaji lugha kwa kutumia lugha anayojifunza, yaani mjifunzaji wa Lg2 atende kwa kutumia lugha anayojifunza.

Marejeleo

- Allwright, D. (1995). *Contextual Factors in Classroom Language Learning: Overview*. katika www.ling.lancs.ac.uk/groups/crile/docs/crile35allwrigh.pdf. Imesomwa Agosti 28, 2019.
- Ariza, E. N. and Hancock, S. (2003). "Second Language Acquisition Theories as a Framework for Creating Distance Learning Courses." *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*. 4(2):1-9.
- Carroll, S. E. (2001). *Input and Evidence: The Raw Material of Second Language Acquisition*. Amsterdam: John Benjamins B.V.
- Chomsky, N. (1957). *Syntactic Structure*. The Hague: Mouton.
- Ellis, R. (1994). *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Gass, S. M. (1997). *Input, Interaction, and the Second Language Learner*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Gass, S. M. (2002). "An Interactionist Perspective on Second Language Acquisition." Katika R.B. Kaplan (Ed.). *The Oxford Handbook of Applied Linguistics*. Oxford: Oxford University Press. uk. 170 - 181.
- Gass, S. M. (2010). "The Effects of Captioning Videos Used for Foreign Language Listening Activities." *Language Learning and Technology*. Michigan: Michigan State University. uk. 65-86.
- Gass, S. M. and Mackey, A. (2015). "Input, Interaction, and Output in Second Language Acquisition." Katika VanPatten, B. and J. Williams (Eds.).

- Theories in Second Language Acquisition* (2nd Edition). New York: Routledge. uk. 180–206.
- Krashen, S. D. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. New York: Pergamon.
- Krashen, S. D. (1985). *The Input Hypothesis: Issues and implications*. New York: Longman.
- Lightbown, P. M. and Spada, N. (1993). *How Languages are learned*. Oxford: Oxford University Press.
- Long, M. H. (1980). Input, Interaction, and Second language Acquisition. Tasnifu ya Uzamivu (Haijachapishwa), Chuo Kikuu cha California.
- Long, M. H. (1981). "Input, Interaction and Second Language Acquisition." Katika H. Winitz (Ed.). *Native Language and Foreign Language Acquisition*. New York: New York Academy of Sciences. 379: 259 - 278,
- Long, M. H. (1983). "Native Speaker/Non-native Speaker Conversation and the Negotiation of Comprehensible Input." *Applied Linguistics*. 4:126- 141.
- Long, M. H. (1996). "The Role of the Linguistic Environment in Second Language Acquisition." Katika W. Ritchie and T. Bhatia (Ed.). *Handbook of Language Acquisition*. San Diego: Academic Press. 2:413-468.
- Pica, T. (1994). "Second Language Learning through Interaction: Multiple Perspectives." *Working Papers in Educational Linguistics*. 12(1): 122.
- Swain, M. (1995). "Three Functions of Output in Second Language Learning." Katika G. Cook and B. Seidlhofer (Eds.). *Principle and Practice in Applied Linguistics: Studies in Honour of H.G. Widdowson*. Oxford: Oxford University Press. uk. 125 –144.